

УДК 327(438+477)(091)

Беата Говорко-Складанек – кандидат юридичних наук, ад'юнкт кафедри міжнародної політики Інституту історії та політичних наук Білостоцького університету (Польща)

Польсько-українські відносини в період діяльності Сейму Республіки Польща VI каденції

Роботу виконано на кафедрі міжнародної політики Інституту історії та політичних наук Білостоцького університету

XXI ст. принесло серйозні зміни і в політику України, і в польсько-українські відносини. Із перспективи Польщі польсько-українські стосунки сприймаються насамперед у категоріях стратегічного партнерства, яке відповідає європейським аспіраціям України. Польща на форумі ЄС виступає в ролі ініціатора дій, що мають на меті наближення українського питання до ЄС, про що хоча б свідчить проект Східного партнерства.

Ключові слова: польсько-українські відносини, Східне партнерство, головування Польщі в ЄС, Європейський Союз.

Говорко-Складанек Беата. Польско-украинские отношения в период действия Сейма Республики Польша VI каденции. XXI в. принёс серьёзные изменения и в политику Украины, и в польско-украинские отношения. Из перспективы Польши польско-украинские отношения воспринимаются прежде всего в категориях стратегического партнерства, которое соответствует европейским аспирациям Украины. Польша на форуме ЕС выступает в роли инициатора действий, имеющих целью приближение украинского вопроса в ЕС, о чем свидетельствует проект Восточного партнерства.

Ключевые слова: польско-украинские отношения, Восточное партнерство, председательство Польши в ЕС, Европейский Союз.

Govorko-Skladanek B. Overview of Polish-Ukrainian Relations During the Sixth Term Sejm of the Republic of Poland. The 21st century has brought about not only major changes in Ukraine's foreign policy but also considerable changes in Polish-Ukrainian relations. From the Polish perspective, Polish-Ukrainian relations are perceived predominantly as a Strategic Partnership, a partnership which reflects Ukraine's European aspirations. In the European Union, Poland acts as an initiator of activities aimed at bringing the issue of Ukraine to the attention of the Union; one example of such activity is the project of the Eastern Partnership.

Key words: Eastern Partnership, Polish Presidency in the EU, Polish-Ukrainian relations, Strategic Partnership, The European Union.

Постановка наукової проблеми та її значення. У наступне десятиліття XXI ст. Україна входить із двадцятирічним багажем досвіду, як держава з визначеною тотожністю й ґрунтовними політичними переконаннями, проєвропейськими та північноатлантичними прагненнями. Період, що минув, у перспективі польсько-українських відносин є періодом підсиленого політичного діалогу, а також ревізії польсько-української історії [12, 168]. «Геополітичні зміни в Центральній-Східній Європі, започатковані після 1989 р., дали польському та українському народу, а також їхнім політичним й інтелектуальним елітам незвичайний шанс на формування автентично партнерських і добросусідських відносин, які спираються на спільні інтереси й довготривалу стратегію обох держав, направлену на особливі сфери – безпеку, демократію та вільний ринок» [5, 80].

Переломним моментом в історії Польщі й України був 2004 р. 1 травня 2004 р. Польща стала повноправним членом Європейського Союзу. В Україні на переломі листопада–грудня 2004 р. відбулася «Помаранчева революція», яка привела до зміни правлячої еліти на Україні та дала сильний імпульс для переорієнтації зовнішньої політики в прозахідному напрямі – до євроатлантичних структур [1]. Завдяки цим двом важливим подіям настали важливі зміни на геополітичній карті Центрально-Східної Європи. Незадовго до вступу до ЄС у Польщі поживалися тенденції прийняття на себе ролі лідера в регіоні Центрально-Східної Європи, промодернізації концепції

розширення Євросоюзу на інші країни Східної Європи. Концепції, яка відповідала європейським прагненням України.

Польщу та Україну об'єднує не лише спільний державний кордон, а й спільна історія, цінності та культура. Із польської перспективи польсько-українські стосунки сприймаються в категорії стратегічного партнерства. Партнерство ґрунтується, передусім, на політичній, економічній і культурній співпраці. Цьому сприяє обмін політичними думками, який відбувається не тільки на державному рівні, а й на рівні наукових контактів, наприклад під час конференцій чи на шпальтах видань, присвячених проблематиці польсько-українських відносин.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. У польській літературі українська проблематика з'являється переважно на фоні історичних досліджень, рідше – політичних. Автори публікацій, присвячених українській проблематиці, скаржаться на відсутність ґрунтовних українознавчих досліджень у галузі новітньої історії та політології, а також питань стратегічного польсько-українського партнерства [2, 9–10] та ретельних розвідок у сфері новітньої історії незалежної України [4, 117].

Публікації останніх семи років зосереджуються в основному навколо тематики Помаранчевої революції, президентських виборів, трансформаційних процесів, польсько-українських відносин, відносин між Україною та ЄС, а також питань «разом чи окремо». Рідше з'являються дослідження в галузі економіки, які піднімають питання економічної кризи, економічної трансформації на Україні.

Мета статті – окреслити польську перспективу відносин на лінії Польща–Україна, Україна–Європейський Союз, Україна–Польща–Європейський Союз на прикладі інформації, що з'явилася на шпальтах сеймового видання «Сеймова хроніка» у період урядування Сейму Польської Республіки VI каденції.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Незважаючи на те, що ініціатива партнерства належить шести країнам Східної Європи й Південного Кавказу, варто розглядати її переважно з перспективи вигоди, яку вона може принести Україні. Це виникає з факту, що Україна серед шести країн-партнерів займає особливе місце. Крім того, Україна – найбільша держава зі значним потенціалом, а також із найвищим рівнем співпраці з Європейським Союзом [3].

Східне партнерство. Східне партнерство – перша ініціатива, запроваджена до системи зовнішніх відносин ЄС. Ця ініціатива направлена до країн Східної Європи (України, Білорусі, Молдавії) та Південного Кавказу (Вірменії, Азербайджану, Грузії). Завданням Східного партнерства є зближення й інтеграція країн Східної Європи та Південного Кавказу з Європейським Союзом.

Ініціатором проекту Східного партнерства була Польща. Проект документа «Східне партнерство» розроблено разом зі шведською стороною. У травні 2008 р., голова Комісії зовнішніх справ, депутат К. Лісек (K. Lisek) заявив: «Східне партнерство є програмною пропозицією, яку на форумі ЄС представляємо разом зі Швецією. Мета програми – зміцнення східного напрямку політики Європейського Союзу. (...) Найважливішим є пришвидшення процесу пристосування країн Східної Європи, які в майбутньому планують стати членами ЄС, до європейських стандартів» [6, 27].

Оскільки Східне партнерство було відповіддю на потребу зміцнення Європейської політики сусідства, коли прем'єр польського уряду Дональд Туск у червні 2008 р. на саміті ЄС офіційно представив концепцію Східного партнерства, воно отримало велике схвалення, особливо в тому, що це передбачало створення форуму регіональної співпраці країн ЄС-27 із п'ятьма пострадянськими країнами: Україною, Молдавією, Грузією, Азербайджаном, Вірменією, а також на технічному й експертному рівні з Білоруссю. Співпраця мала б відбуватися в економіці, екологічній та соціальній сферах [11, 24].

Головною метою цієї ініціативи було зміцнення східного напрямку Європейської політики сусідства, а також зміцнення політичних та економічних відносин між ЄС і країнами Східної Європи. Цей проект запроваджував суттєві зміни у стосунках між ЄС та його східними сусідами, передбачав, по-перше, виокремлення країн-сусідів на сході серед решти держав, охоплених Європейською політикою сусідства. По-друге, конкретизував, а також мав на меті збільшення потенційних переваг, які країни-партнери можуть отримати від двосторонньої співпраці з ЄС. По-третє, запроваджував елемент багатосторонньої співпраці на території східного сусідства.

Міністр закордонних справ Р. Сікорські, представляючи інформацію в Сеймі в справі Східного партнерства, підкреслив, що воно може наблизити суспільство країн-партнерів до ЄС, полегшити реалізацію амбіцій, пов'язаних із повною інтеграцією з ЄС. Схвалена Європейською радою ініціатива мала служити політичній асоціації країн-партнерів із ЄС, їхній повній економічній

інтеграції з єдиним ринком ЄС, а також пристосуванням законодавства до стандартів та норм ЄС і поступової лібералізації візової політики [17, 21].

Проект Східного партнерства затверджено Радою ЄС під час засідання 19–20 червня 2008 р. Відповідно до проекту Східне партнерство здійснюватиметься паралельно до стратегічного партнерства ЄС із Росією.

Проект Східного партнерства був оцінений Комісаром ЄС Б. Фарреро-Вальднер, яка під час зустрічі з маршалком Б. Коморовським сказала, що, на її думку, реалізація Східного партнерства через зміцнення Європейської політики сусідства є досить амбітним і цікавим планом. Вона згадала, що на початку грудня 2008 р. Єврокомісія представить принципи функціонування пакету Східного партнерства в п'яти найважливіших сферах: політичній, економічній, вільного пересування, енергетичної безпеки, багатосторонніх відносин [18, 30].

Інавгурація проекту Східного партнерства відбулася на європейському саміті 7 травня 2009 р. в Празі, під час чеського головування в Раді. На Європейську комісію, Чеське головування, а також усі наступні президенції покладено обов'язок щодо вживання заходів задля реалізації проекту Східного партнерства.

23 вересня 2009 р. міністр закордонних справ (далі – МЗС) представив Комісії закордонних справ проект щодо польської східної політики та співпраці в рамках Східного партнерства. Заступник держсекретаря МЗС А. Кремер підкреслив, що ЄС і країни-партнери спільно прагнуть до політичної асоціації, поступової економічної інтеграції, повної візової лібералізації, а також розширення унійних норм, стандартів і цінностей. Він додав, що Польща планує ввести в Єврокомісії посаду комісара, відповідального за Східне партнерство [7, 28]. Міністр закордонних справ Р. Сікорський заявив, що «для нас особливо важливо те, аби при розподілі портфельів у новій Європейській комісії знайшовся портфель, де Східне партнерство було б чимось важливим, наприклад портфель для комісара у справах розширення та Східного партнерства або портфель для комісара у справах Східного партнерства і ЄС для Середземномор'я» [9].

Наприкінці 2009 р. в рамках Комісії зовнішніх справ Сейму Республіки Польща скликано підкомісію зі Східного партнерства. Депутат Т. Ленз, керуючий справами підкомісії, зазначив, що слід підвищити статус Східного партнерства й докласти зусиль для того, щоб проект мав результат у вигляді розширення сфери демократії та безпеки навколо країн – членів ЄС. Досить важливо, щоб решта країн ЄС захотіла долучитися до цього проекту, так щоб він не спирався виключно на діяльність Польщі та шести зацікавлених країн зі сходу [21, 57].

Питання майбутнього головування Польщі в Раді Європейського Союзу в перспективі Східного партнерства обговорювалося під час дебатів, організованих на початку квітня 2011 р. у Білостоцькому університеті. Під час дебатів виникли питання щодо самої концепції партнерства, завдань, які Партнерство ставить перед Польщею, для кого й для чого воно потрібне, яким є зацікавлення країн-партнерів. Найбільш вичерпні відповіді надав депутат Р. Тишкевіч, який відзначив, що партнерство є інструментом зацікавлення ЄС Сходом. Східне партнерство є першим європейським інструментом дій, мета яких – притягнення східних країн до орбіти ЄС, притягнення до Європейського кола цінностей, таких як права людини, демократія, громадянське суспільство. Слід пам'ятати, що ефективна східна політика може бути виключно тоді, коли об'єднуюватиме європейські країни для досягнення спільних цілей. Партнерство потрібне як для нас, так і для наших східних сусідів. Воно є запрошенням до співпраці, результатом якої мають бути добробут, кращі стандарти управління державними інструментами, краща якість держави [22, ч.1].

Успіх реалізації проекту залежить від активності й доброї волі держав. Р. Тишкевіч підкреслив, що лідерами в Східному партнерстві є Україна, Молдавія, Грузія. Це активні держави, що ведуть діалог із Європейською комісією в трьох площинах щодо політичної асоціації з ЄС, безвізового режиму та створення зони вільної торгівлі. Одне із завдань Східного партнерства – надання фінансової та експертної допомоги державам, що, приєднуючись до цього діалогу, хочуть модернізувати власну правову систему [22, ч. 2].

Позиція Польщі щодо євроінтеграційних прагнень України. Від самого початку головування Сейму VI каденції можна зауважити заангажування польських парламентарів у розвиток відносин на рівні Польща–Україна та Україна–ЄС, про що свідчить хоч би ініціатива Східного партнерства. Польські євродепутати також на зібранні Європарламенту зазначають про велику активність щодо прийняття низки ініціатив, мета яких – зближення України з ЄС. Підкреслено, що країни – члени ЄС зацікавлені в його розширенні, оскільки це приведе до збільшення інтегральності та безпеки нашого континенту [10, 36].

У відповідь на заклики польських євродепутатів щодо членства України в ЄС комісар, відповідальний за розширення ЄС, Штефан Фюле в лютому 2010 р., після президентських виборів на Україні, виразив готовність Європейської комісії до співпраці з новим Президентом України, підкресливши, що Україна – важливий стратегічний партнер для ЄС. Одночасно відзначено, що швидкість членства держави в ЄС залежить від влади в Києві. Комісар закликав В. Януковича якнайшвидше розпочати економічні реформи. Ще в січні 2010 р., під час слухань у Європарламенті кандидатів на посаду комісарів, Ш. Фюле склав декларацію про відкритість ЄС на членство України в цій структурі, додавши, що, хоча Україна не є державою, яка прагне до членства в ЄС, вона може свою мету зближення з ЄС реалізувати через скликане у 2009 р. Східне партнерство [16, 33]. Але перш ніж дійде до приєднання України до ЄС, вона повинна провести необхідні реформи. Як впливає з доповіді Б. Ферреро-Вальднер – комісара ЄС, потрібно прийняти методичку послідовних кроків, яка полягає в реалізації пропозицій ЄС, що стосуються змін у правовій системі, реформуванні економіки й торгівлі [18,30].

Польські парламентаристи домагалися для України перспективи членства не лише на зібранні Європейського парламенту, але також під час спільного засідання Комісії зовнішніх справ Сейму та Бундестагу 8 жовтня 2008 р. у Варшаві. Питання європейської перспективи для України піднімалося й під час зустрічей маршалка Сейму з представниками інституцій Європейського Союзу, а також провідними політиками країн – членів ЄС.

Відповіддю на європейські та євроатлантичні прагнення України були запевнення зі сторони керуючих маршалків Сейму під час офіційних зустрічей із президентами України – спочатку В. Ющенком, пізніше – В. Януковичем і провідними політиками. Наступні маршалки Сейму – Б. Коморовський, а потім Г. Схетина – неодноразово запевняли, що «позиція Польщі в справі вступу України до ЄС залишається незмінною: Україна завжди може розраховувати на підтримку Польщі в цій справі. Ми виступаємо також за те, щоб Україна приєдналася до Плану дій щодо членства в НАТО уже на найближчому саміті НАТО» [14, 45], «про постійну підтримку України Польщею на міжнародній арені, підкреслюючи, що під час усіх останніх зустрічей з партнерами із ЄС піднімалося питання європейських прагнень України [20,27]», «про постійну й незмінну підтримку всіх наявних політичних сил Польщі щодо прагнень України до членства в ЄС та НАТО» [19, 38], «ми є гарячими прихильниками інтеграції України з ЄС» [15, 38], що «Польща завжди буде в цих прагненнях (інтеграції з ЄС – прим. автора) підтримувати Україну й готова допомагати, виступаючи від Європейської спільноти [15,38]», «Асамблея (Парламентська Польщі та України – прим. автора) активно підтримує європейські прагнення України та її стремління до повного членства в ЄС. (...) від Польщі залежить, аби під час її головування нарешті були підписані договори, які приблизатимуть цю перспективу [8, 39]».

Запевнення про підтримку щодо європейських прагнень України висловлював і прем'єр Д. Туск, під час візиту 13.04.2011 р. в Київ. Він запевнив, що «в оцінці Польщі європейські прагнення України є абсолютно обґрунтованими й ця держава може розраховувати на повну солідарність Польщі в усіх її прагненнях. Хочемо, аби польське головування стало моментом в історії Європи й обох наших народів, у якому розширення ЄС досягне наступного, вищого рівня» [13]. Прем'єр зазначив, що розвиток відносин Польща–Україна, а також Україна–ЄС є однією з цілей Східного партнерства [13].

Висновки й перспективи подальших досліджень. Висновки щодо проаналізованих польсько-українських відносин під час здійснення повноважень Сейму Республіки Польща VI каденції на шпальтах сеймового видання «Сеймова хроніка» є позитивними.

Кількість інформації, що стосується українського питання, свідчить про зацікавленість цією проблематикою, а також є свідченням вжитих заходів із польської сторони, мета яких – поглиблення польсько-українських відносин, а також відносин Польща–Україна–Європейський Союз. Інформація, яка міститься на шпальтах «Сеймової хроніки», показує, що основною сферою польсько-українських відносин є реалізація програми Східного партнерства, а також підтримка євроінтеграційних прагнень України.

Незважаючи на негативні прогнози для польсько-українських відносин перед вступом Польщі до Європейського Союзу, виявляється, про що також освідчить інформація, розміщена на шпальтах сеймового видання, що «Польща незмінно, а особливо від часу перемоги Помаранчевої революції, підтримує старання України щодо інтеграції в євроатлантичні структури (...), активно підтримує європейські прагнення Києва, які в середньостроковій перспективі має принести запровадження в життя української концепції політичної асоціації та економічної інтеграції, а в довгостроковій перспективі – повне членство в ЄС» [5, 92]. Така позиція Польщі неодноразово отримувала

позитивну оцінку зі сторони провідних політиків України. На сьогодні Польща не уявляє собі Європи без України. Це, безперечно, не спирається на сентименти. Окрім спільної історії, що об'єднує обидва народи, метою цього є забезпечення безпеки, відповідного статусу, позиції й умов розвитку для Польщі.

Список використаної літератури

1. Figura M. Europejskie aspiracje Ukrainy w pierwszych miesiącach po zwycięstwie «Pomarańczowej Rewolucji» [w:] «Pomarańczowa Rewolucja» – szansa dla ukraińskiej transformacji politycznej / pod red. A. Furiera / M. Figura. – Szczecin : Wyższa Szkoła Humanistyczna towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Szczecinie, 2006. – S. 73.
2. Jędraszczyk K. Strategiczne partnerstwo ukraińsko-polskie. Polska w polityce niepodległej Ukrainy / K. Jędraszczyk. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2010.
3. Kwaśnicki W. Czy Unia Europejska może pomóc Ukrainie w transformacji gospodarczej? [w:] Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy / W. Kwaśnicki / pod red. M. Winiarskiego. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010. – S. 54–55.
4. Malikowski M. M. Wybrane problemy stosunków polsko-ukraińskich / M. M. Malikowski. – Rzeszów : Wydawnictwa Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2010.
5. Mróz M. Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989-2008 [w:] Polska i Ukraina na drodze do wspólnej Europy / M. Mróz ; pod red. M. Winiarskiego. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2010.
6. O partnerstwie wschodnim // Kronika Sejmowa. – № 15 (651). – 31.05.2008.
7. O polskiej polityce wschodniej // Kronika Sejmowa. – № 44 (680). – 30.09.2009.
8. O relacjach Ukrainy z UE // Kronika Sejmowa. – № 75 (711). – 15.02.2011.
9. PAP, Sikorski: przekonujemy do utworzenia teki komisarza ds. Partnerstwa Wschodniego, 23.09.2009 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/354969,sikorski_przekonujemy_do_utworzenia_teki_komisarza_ds_partnerstwa_wschodniego.html
10. Parlament popiera strategię rozszerzenia // Kronika Sejmowa. – № 49 (685). – 15.12.2009.
11. Partnerstwo Wschodnie // Kronika Sejmowa. – № 16 (652). – 15.06.2008.
12. Por. J. Hrycak. Ukraina. Przewodnik Krytyki Politycznej / Por. J. Hrycak, I. Chruślińska. – Gdańsk ; Warszawa : Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2009.
13. Premier popiera unijne aspiracje Ukrainy, 13.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prezydencjaue.gov.pl/czym-jest-prezydencja/662-premier-popiera-unijne-aspiracje-ukrainy>.
14. Prezydent Ukrainy w Sejmie // Kronika Sejmowa. – № 10/11 (646/647). – 31.03.2008.
15. Prezydent Ukrainy w Sejmie // Kronika Sejmowa. – № 75 (711). – 15.02.2011.
16. Przesłuchania kandydatów na komisarzy // Kronika Sejmowa. – № 51 (687). – 15.01.2010.
17. Rząd na bieżąco informuje Sejm w sprawie Partnerstwa Wschodniego // Kronika Sejmowa. – № 37 (673). – 15.05.2009.
18. Spotkanie marszałka Sejmu z komisarz Unii Europejskiej // Kronika Sejmowa. – № 26 (662). – 30.11.2008.
19. Spotkanie Marszałka Sejmu z Prezydentem Ukrainy // Kronika Sejmowa. – № 43 (679). – 15.09.2009.
20. Spotkanie z sekretarzem Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy // Kronika Sejmowa. – № 13 (649). – 30.04.2008.
21. Tomasz Lenz szefem podkomisji ds. Partnerstwa Wschodniego // Kronika Sejmowa. – № 50 (686). – 31.12.2009.
22. Wypowiedź posła R. Tyszkiewicza w czasie Debaty o Partnerstwie Wschodnim w kontekście priorytetów polskiej Prezydencji, zorganizowanej w dniu 07.04.2011 r. przez Towarzystwo Amicus i Uniwersytet w Białymstoku w Bibliotece Uniwersyteckiej im. J. Giedroycia [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=TZl2ud5dXPI&feature=related>; Nagranie z przebiegu cz. 2. Debati доступні на веб-сторінці: <http://www.youtube.com/watch?v=S7ULrGkJnig>

Статтю подано до редколегії
26.10.2011 р.